

Київський державний торговельно-економічний університет

На правах рукопису

Барабан Наталія Степанівна

Облік та аналіз фінансових ресурсів
підприємств торгівлі

Спеціальність 08.06.04 – бухгалтерський
облік, аналіз і аудит

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 1996

AB 35.097

Вид дисертації - рукопис

ЛНБ України ім.В.Стефаніка

Робота виконана на кафедрі аудиту Київського державного торговельно-економічного університету

00753991 (Y)

Науковий керівник - кандидат економічних наук, професор
Митрофанов Г.В.

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
Горелкін В.Г.

кандидат економічних наук, доцент
Савченко В.Я.

Провідна організація- кафедра бухгалтерського обліку і аудиту
Чернівецького державного університету
ім. Ю.Федьковича

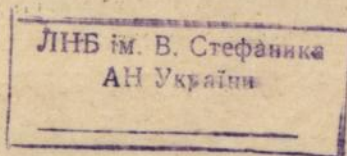
Захист дисертації відбудеться "20" червня 1996 р. о 14 год.,
на засіданні Спеціалізованої ради Д.01.28.02. в Київському
державному торговельно - економічному університеті за адресою :
253156 м.Київ-156, вул. Кіото, 19, ауд. 221.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі Київського
державного торговельно-економічного університету.

Автореферат розіслано "17" травня 1996р.

Вчений секретар Спеціалізованої
вченої ради, к.е.н., доцент

Н.І. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Формування ринкових відносин базується на активізації підприємницької діяльності з використанням всіх форм власності та способів господарювання, тобто створенні ринку капіталу. Провідну роль у цьому має торгівля, яка організує товарний ринок. Роздержавлення торгівлі і формування нових економічних відносин у суспільстві ставить перед нею нові завдання. З впровадженням ринкової економіки загострюється конкурентна боротьба між товаровиробниками і торгівлею, насамперед використанні основного і оборотного капіталу. Торгівля має на довгострокових угодах з виробничниками формувати товарний ринок, тобто прогнозувати його розвиток, розробляти і здійснювати стратегію розширення торгівлі товарами вітчизняного виробництва на внутрішньому і зарубіжному ринках. Для цього вона повинна мати достатньо основного і оборотного капіталу, забезпечувати прискорення його обігу, своєчасно спланувати товаровиробникам вартість придбаного і реалізованого товару. Цим забезпечується еквівалентний обмін товарів. Ринок за своєю природою економічної допомоги, пільг не визнає. Дослідження показали, що ці умови формування ринку не витримуються.

Гальмування торгівлею розвитку товарного ринку залежить від багатьох причин, і насамперед, від застарілих методів формування фінансових ресурсів, які склалися у адміністративно-директивній системі управління економікою, коли нестача обігових коштів підприємств торгівлі поповнювалася щорічно із державного бюджету. Так само інвестувалися основні засоби, утворювався статутний фонд тощо.

У нових економічних відносинах торговельні підприємства мають утворювати самостійно фінансові ресурси за рахунок рентабельної роботи. Передусім це стосується впровадження маркетингової діяльності у підприємствах торгівлі. Для цього необхідно вивчати потреби кожного сегмента ринку для задоволення попиту покупців, а звідси прискорення товарообертання і ефективного використання фінансових ресурсів.

Фінансово-господарська діяльність підприємств торгівлі не може розвиватися без інформаційного забезпечення, перш за все бухгалтерського обліку, а також економічного аналізу формування і використання фінансових ресурсів. Дослідженнями встановлено, що бухгалтерський облік, його організація і методологія, що склалися у адміністративно-директивній системі, виконували свою основну функцію - відображення виконання директивних планів та забезпечення збереження державної власності від розкрадання, псування. В умовах формування ринкової економіки, роздержавлення власності, виникла потреба удосконалювати бухгалтерський облік і економічний аналіз, використовувати міжнародні стандарти та форми обліку, які склалися у країнах з розвинутою ринковою економікою. Для того, щоб система обліку функціонувала у заданих параметрах, необхідно вирішити її організаційні і методологічні питання. Це передусім визначення об'єктів обліку в умовах ринкових відносин в торгівлі, його методології, а також аналізу показників, які характеризують об'єкти обліку для забезпечення фінансової стабільності. Цим обумовлено виділення у системі бухгалтерського обліку фінансового і управлінського, визначення їх місця і завдань в управлінні торговельними підприємствами на базі використання персональних ЕОМ.

Аналіз фінансових ресурсів традиційно склався як ретроспективний, тобто за даними звітності після закінчення кварталу, року. Така інформація використовувалася для оцінки діяльності торговельного підприємства, а не для оперативного управління бізнесом. У нових умовах господарювання виникла потреба вирішення організаційних і методичних питань оперативного та прогнозного аналізу фінансових ресурсів у торговельному процесі на ПЕОМ.

Розглянуті напрямки розвитку бухгалтерського аналізу в умовах формування ринкових відносин знайшли певне відображення у спеціальній вітчизняній і зарубіжній літературі, але вони здебільшого досліджують міжгалузевий характер проблеми. Все це обумовило актуальність теми та її вибір для дисертаційного дослідження.

Предметом дослідження є організація і методологія обліку та аналізу фінансових ресурсів підприємств торгівлі з застосуванням ПЕОМ в умовах формування ринкових відносин.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність підприємств торгівлі та відображення її у системі бухгалтерського обліку і звітності з метою поліпшення управління фінансовими ресурсами.

Методологічною основою дисертації є загальнонаукові методичні прийоми економічних досліджень та емпіричні прийоми бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту суб'єктів підприємницької діяльності у торгівлі.

В процесі дослідження використовувалися законодавчі та нормативні акти, методики з питань приватизації у торгівлі, формування ринкових відносин, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з питань бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту.

Інформаційною базою проведеного дослідження є офіційні матеріали Міністерства статистики України, Міністерства фінансів України, дані бухгалтерського обліку і звітності 85 підприємств торгівлі різних форм власності м.Києва.

Метою і завданням дисертаційної роботи є удосконалення організації та методології бухгалтерського обліку і аналізу фінансових ресурсів у торгівлі в умовах формування ринкових відносин з використанням ПЕОМ.

Для реалізації цієї мети в дослідженні розв'язуються такі завдання:

- розкрити суть та зміст фінансових ресурсів суб'єктів торгівлі;
- дослідити процес формування та використання фінансових ресурсів підприємств торгівлі в умовах становлення ринкових відносин в Україні;
- визначити роль і місце обліку та аналізу в інформаційному забезпеченні управління формуванням та використанням фінансових ресурсів;
- дати критичну оцінку діючій системі бухгалтерського обліку та визначити напрями її удосконалення з урахуванням міжнародних стандартів обліку та звітності;
- сформулювати концептуальні основи удосконалення фінансової звітності;
- обґрунтувати необхідність удосконалення методики аналізу фінансових ресурсів і побудувати організаційно-інформаційні моделі їх формування та використання;
- розробити теоретичні і методичні підходи оперативного аналізу фінансових ресурсів, науково-методичні положення ретроспективного аналізу та прогнозування фінансових ресурсів торговельних підприємств з використанням ПЕОМ.

Відповідно до мети і завдання дослідження у дисертації вирішені і виносяться на захист такі основні положення:

- визначена економічна суть та зміст фінансових ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності у торгівлі;
- розроблені оптимізаційні моделі процесу формування та використання фінансових ресурсів підприємств торгівлі;
- розроблені концепції фінансового і управлінського обліку фінансових ресурсів на основі міжнародних стандартів, необхідних для взаємовідносин з іноземними партнерами при виході вітчизняних торговельних підприємств на зарубіжний ринок, стосунках з іноземними інвесторами та здійсненні інших фінансово-кредитних відносин з міжнародними організаціями;
- складені методики оперативного, ретроспективного і прогностичного аналізу формування і використання фінансових ресурсів для оптимізації фінансово-господарської діяльності з використанням ПЕОМ та розроблено програмне забезпечення до них.

Науковою новизною виконаного дослідження є обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення теорії і методології обліку та аналізу фінансових ресурсів для оптимізації їх використання суб'єктами підприємницької діяльності у торгівлі з різними формами власності.

У дисертації розроблені принципово нові: рекомендації до оптимізації формування та використанні фінансових ресурсів у фінансово-господарській діяльності підприємств торгівлі; концепції фінансового і управлінського обліку на основі міжнародних стандартів; комплекс методик аналізу фінансових ресурсів у торгівлі в умовах формування ринкових відносин та ін.

Запропоновані рекомендації і методики є певним внеском дисертанта у розвиток економічної науки.

Практичне значення результатів дослідження полягає у збагаченні обліку і аналізу формування та використання фінансових ресурсів у торгівлі конкретними рекомендаціями і методиками на базі ПЕОМ і розробленого дисертантом програмного забезпечення, які дозволяють оптимізувати обіг коштів у маркетинговій діяльності торгівлі. Прикладний характер мають також пропозиції щодо удосконалення фінансового і управлінського обліку та звітності у торгівлі.

Апробація і впровадження результатів дослідження проводилося за участю дисертанта на суб`єктах підприємницької діяльності у торгівлі м.Києва, а також навчальному процесі Київського державного торговельно-економічного університету. За результатами дослідження отримані позитивні відгуки. Основні положення дисертації доповідалися на міжнародних і республіканських науково-практичних конференціях, наукових конференціях професорсько-викладацького складу Київського державного торговельно-економічного університету, а також оприлюднені у чотирьох публікаціях, загальним обсягом 0,7 друкарського аркуша.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновку, містить 22 таблиці, 9 рисунків, 26 додатків і список літератури з 119 найменувань.

У вступі обґрунтовується актуальність і мета наукового дослідження, перелік поставлених завдань, об`єкти дослідження, методичні прийоми, інформаційне забезпечення виконаної роботи, результати та їх апробація; експериментальне впровадження на суб`єктах підприємницької діяльності у торгівлі.

У першому розділі "Фінансові ресурси - основа фінансово-господарської діяльності підприємств торгівлі" визначена економічна суть та зміст фінансових ресурсів, джерела формування та напрямки їх

використання суб'єктами підприємницької діяльності у торгівлі, місце обліку та аналізу в системі управління формуванням та використанням фінансових ресурсів.

У другому розділі "Фінансовий облік як інформаційна база формування та використання фінансових ресурсів" досліджені організація і методика фінансового обліку на підприємствах торгівлі та розроблені рекомендації по їх удосконаленню на базі застосування ПЕОМ, направлені на підвищення аналітичності і оперативності інформації; розроблені нові підходи та вимоги до змісту звітності про фінансові ресурси, удосконалена система показників і форма звіту про фінансові результати та їх використання, зроблені рекомендації до складання звіту про рух грошових коштів. Приведені пропозиції до удосконалення обліку сприяють контролю за оборотом фінансових ресурсів на торговельному підприємстві.

У третьому розділі "Суть та зміст аналізу фінансових ресурсів" розроблені методики оперативного, ретроспективного і прогнозного аналізу фінансових ресурсів підприємств торгівлі, для практичного використання яких з використанням ПЕОМ запропоновано програмне забезпечення, складене дисертантом.

У висновках узагальнюються розроблені в дисертації рекомендації до удосконалення обліку та аналізу фінансових ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності в торгівлі з різними формами власності на базі ПЕОМ, аргументується їх наукова новизна та практична значимість.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИ

1. Визначена економічна суть та зміст фінансових ресурсів на макрорівні та на мікрорівні - як фінансові ресурси суб'єктів торгівлі з різною формою власності. Фінансові ресурси підприємств торгівлі являють собою грошові доходи та надходження, які призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат по розширеному відтворенню і економічному стимулюванню працюючих.

2. Побудовані оптимізаційні моделі формування та використання фінансових ресурсів підприємств торгівлі шляхом дослідження джерел формування фінансових ресурсів та напрямків їх використання. Фінансові ресурси суб'єктів підприємницької діяльності у торгівлі формуються за рахунок власних джерел, головними з яких є прибуток та амортизаційні відрахування, та позичених, до яких відносяться надходження від фінансово-банківської системи, від продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, які випускаються на даному підприємстві. Процес приватизації у нашій країні відкриває нові джерела фінансових ресурсів - пайові внески членів трудового колективу, вкладення у підприємство приватизаційних чеків. Акумуляовані фінансові ресурси (як власні, так і позичені) торговельні підприємства використовують перш за все на поточну діяльність та інвестиції, які розподіляються на реальні та фінансові.

3. Розроблені концепції фінансового і управлінського обліку фінансових ресурсів на основі міжнародних стандартів, необхідних для взаємовідносин з іноземними партнерами при виході вітчизняних

торговельних підприємств на зарубіжний ринок, стосунках з іноземними інвесторами та здійсненні інших фінансово-кредитних відносин з міжнародними організаціями. Фінансовий облік забезпечує повне і комплексне відображення всієї господарської діяльності за звітні періоди, складання бухгалтерської звітності. Інформація фінансового обліку використовується зовнішніми та внутрішніми споживачами. Його об'єктами є активи підприємства, джерела власних фінансових ресурсів, зобов'язання підприємства, доходи за видами і витрати за елементами, фінансові результати діяльності та їх розподіл. Управлінський облік ведеться торговельними підприємствами для забезпечення внутрішніх потреб в обліково-економічній інформації. Його об'єктами є витрати, доходи і прибутки за їх цільовим призначенням і центрами відповідальності. Запропонована класифікація витрат обертання, яка включає 5 елементів і 31 статтю, та класифікація доходів підприємства, яка включає 4 елементи та 10 статей.

4. В процесі дослідження встановлено ряд недоліків, притаманних звітності про фінансові ресурси. Діюча фінансова звітність не відповідає основним міжнародним вимогам: порівняльності, зрозумілості. Це стосується всіх її звітних форм. Досліджуючи побудову балансу, встановлено, що в останні роки склалося дещо спрощене поняття його активу і пасиву. Під активами розуміли засоби та їх розміщення, а під пасивами - джерела та призначення засобів. З урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку активи визначаються як майнова маса, яка повинна активно працювати і приносити прибуток. А пасив - це не тільки джерело утворення засобів, а обов'язки за отримані цінності (послуги) або вимоги (зобов'язання) за отримані підприємством активи.

Відповідність вітчизняного бухгалтерського балансу міжнародним стандартам вимагає уточнення термінології, а саме поняття “капітал”. Його слід відособити від поняття “фонд”, адже капітал являє собою запас коштів, утворених початковими внесками власників, а якщо не початковими, то тільки внесками зовні, тобто не пов’язаними з внутрішніми процесами. Фонди ж означають реальне надходження засобів на підприємство торгівлі шляхом зменшення частки прибутку, який вже виявлений, збільшення збитків, особливих внесків, які перевищують капітал, цільове формування фонду.

Чимало недоліків містить в собі і друга форма бухгалтерської звітності “Звіт про фінансові результати та їх використанні”, а саме: надзвичайна агрегованість, незначний зв’язок із статтями балансу і відповідними показниками за минулий рік, фіскально-розподільча направленість. Звіт про фінансові результати має бути достатньо аналітичним, адже на його основі зовнішні користувачі оцінюють фінансовий стан підприємства. В дисертаційному дослідженні запропонована модель звіту про фінансові результати, яка розкриває умови формування прибутку і включає групування доходів і витрат за видами з виділенням непередбачених доходів, напрямки використання прибутку, обсяговий показник. Важливим моментом даної економічної моделі прибутку є можливість проведення маржинального аналізу, що дає змогу отримати характеристику в точці беззбитковості, а також обсягу реалізації, який забезпечує певну суму прибутку. Також запропонована для використання модель звіту про рух грошових коштів, яка дає змогу оцінити формування та використання фінансових ресурсів суб’єктів торгівлі та скласти їх прогноз на майбутнє.

5. В дисертаційному дослідженні пропонується організаційно-інформаційна модель аналізу фінансових ресурсів, яка складається з

наступних блоків: організація аналізу фінансових ресурсів торгового підприємства; об'єкти аналізу та система показників; інформаційна база аналізу; методи обробки інформації про стан фінансових ресурсів та узагальнення результатів аналізу.

6. Дослідження організації оперативного, ретроспективного і прогнозного аналізу на 85 торгових підприємствах різних форм власності в м. Києва свідчать про те, що його проводить далеко не кожне підприємство. Найменша кількість обстежених підприємств (9,4% від загальної кількості) проводить оперативний аналіз найбільш ліквідних активів, а найбільша - товарообороту (81,2% від загальної кількості обстежених підприємств). Оперативний аналіз прибутку проводить лише 21,2% від загальної кількості обстежених підприємств, рентабельності - 15,3%, а термінової кредиторської заборгованості - 18,8%. Ретроспективний аналіз прибутку проводиться на 72,9% від загальної кількості обстежених підприємств торгівлі, його розподілу - 9,4%, а прогнозний аналіз фінансових ресурсів не проводиться взагалі.

Вивчення стану організації аналізу фінансових ресурсів дозволило виділити загальні недоліки, притаманні цьому процесу: відсутність планування аналітичної роботи, відсутність уяви про результати оперативного, ретроспективного і прогнозного аналізу; неврахування всіх взаємопов'язаних факторів при формуванні результатів аналізу; неефективне використання ПЕОМ.

7. В дисертації розроблена і запропонована система показників оперативного, ретроспективного і прогнозного аналізу фінансових ресурсів торгових підприємств в умовах ринкового механізму.

8. Досліджене інформаційне забезпечення аналізу фінансових ресурсів з допомогою сполучення графічної і табличної форми побудови моделей. На основі вивчення прямих інформаційних

зв'язків 22 основних аналітичних завдань та даних про їх входи та виходи побудована матриця суміжності завдань, яка дозволяє визначити роль і місце кожного завдання у формуванні інформаційної бази аналізу фінансових ресурсів, взаємозв'язок інформації усередині системи та визначити черговість вирішення аналітичних завдань. Використання розглянутого способу відображення інформаційних зв'язків завдань економічного аналізу фінансових ресурсів дає змогу отримати загальну уяву про функціонування оперативного та ретроспективного блоків аналізу, виявити інформаційну залежність завдань одне від одного, визначити ступінь важливості аналітичних завдань, усунути паралельні потоки аналітичної інформації, ліквідувати можливість повторення одних і тих же завдань. Аналогічно побудована і досліджена матриця суміжності показників аналізу формування і використання фінансових ресурсів.

9. Вирішення завдання розробки методичного забезпечення досліджуваних торгових підприємств здійснювалось при умовах невисокого рівня постановки оперативного обліку на більшості досліджуваних підприємств, де основним джерелом інформації для проведення оперативного аналізу є дані аналітичного обліку із різноманітних карток, відомостей, таблиць.

Головна частина в оперативному аналізі формування та використання фінансових ресурсів приходить на регламентний режим, тобто аналіз за відхиленнями, зміст якого зводиться до оперативного автоматичного визначення відхилень від нормативів, які самостійно розробляє підприємство. При умові граничних відхилень проводиться поглиблений аналіз показників, які характеризують фінансові ресурси, конкретизація аж до визначення конкретних причин та винуватців. Ці дані будуть основою управлінського рішення

для оперативного регулювання виявлених відхилень. Такий аналіз передбачається проводити за досить короткий проміжок часу (декада).

10. В дисертаційному дослідженні запропоновані для підприємств торгівлі методики ретроспективного і прогностного аналізу фінансових ресурсів, що передбачають використання трьох типів моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками: дескриптивні, предикативні і нормативні. Дескриптивні моделі використані як основні для оцінки фінансового стану торговельного підприємства. Вони включають в себе побудову системи звітних балансів, подання бухгалтерської звітності в різних аналітичних розрізах, вертикальний та горизонтальний аналіз звітності, систему фінансових коефіцієнтів. Для прогнозування прибутку підприємства та його майбутнього фінансового стану використані предикативні моделі, найрозповсюдженішими з яких є розрахунок точки критичного обсягу реалізації, побудова прогностичних фінансових звітів і показників.

Запропоновані методики ретроспективного і прогностного аналізу включають загальний та факторний аналіз фінансових результатів; загальну оцінку фінансового стану, фінансової стабільності і ліквідності, аналіз фінансових коефіцієнтів, розрахунок точки критичного обсягу товарообороту, прогнозування балансу та визначення на його основі співвідношення власних і позичених фінансових ресурсів.

Важливе місце серед пропонованих моделей прогнозування фінансових ресурсів займають моделі, основані на використанні ключової категорії бухгалтерського обліку - балансового рівняння, яке відображає взаємозв'язок між активами (A), власними фінансовими ресурсами (капіталом) (E) та заборгованістю кредиторам (L):

$$A = E + L \quad (1)$$

Зліва у рівнянні відображений ресурсний потенціал як матеріальна основа господарської діяльності, а справа - джерела їх утворення.

Прогнозоване збільшення ресурсного потенціалу супроводжується збільшенням джерел засобів та можливими змінами у їх співвідношенні. Поскільки рівняння (1) є адитивною моделлю, між приростними показниками буде такий же зв'язок:

$$\Delta A = \Delta E + \Delta L \quad (2)$$

При цьому зміна власних фінансових ресурсів (власного капіталу) (E) може здійснюватися під впливом зміни дивідендної політики (співвідношення між виплачуваними дивідендами та реінвестованим прибутком PR) або збільшення акціонерного капіталу, тобто рівняння (1) видозмінюється таким чином:

$$A = E + PR + L \quad (3)$$

З нього випливає, що для фінансування своєї діяльності торговельне підприємство може використовувати три основних джерела засобів:

- результати власної фінансово-господарської діяльності (реінвестування прибутку);
- збільшення статутного фонду (для акціонерних торгових підприємств шляхом додаткової емісії акцій);
- залучення засобів сторонніх юридичних та фізичних осіб.

Основним джерелом є отриманий, а також потенційний прибуток, поскільки це джерело є власним для підприємства. В разі використання другого і третього джерела отриманий прибуток повністю належати підприємству не буде.

Вихідним елементом моделей управління фінансовими ресурсами є побудова прогнозної бухгалтерської звітності.

В дисертації запропонований для використання прийом прогнозування окремих статей балансу виходячи з динаміки одного показника, який найбільш повно характеризує діяльність торговельного підприємства. Таким найбільш загальним показником розміру торгового підприємства є обсяг товарообороту (S); по його росту можна оцінювати нарощування діяльності. При умові врахування відомих взаємозв'язків між показниками обсягу товарообороту та ресурсівіддачі, з певним ступенем умовності можна припустити, що переважна кількість статей звітності змінюється пропорційно зміні обсягу товарообороту (S).

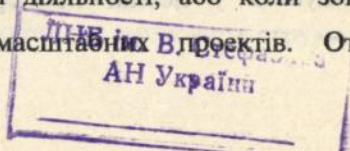
В методиці використані такі показники: PN - чистий прибуток звітного періоду (прибуток після сплати податків); PR - реінвестований прибуток звітного періоду; ROE - рентабельність власних фінансових ресурсів (власного капіталу) : $ROE = PN / E$; γ - коефіцієнт реінвестування прибутку: $\gamma = PR / PN$; ρ - коефіцієнт рентабельності товарообороту: $\rho = PN / S$; q - темп приросту товарообороту; RO - ресурсівіддача (показує, скільки карбованців товарообороту приходить на одиницю засобів, інвестованих в діяльність підприємства): $RO = S / A$; FD - коефіцієнт фінансової залежності (показує, скільки карбованців капіталу, авансованого в діяльність підприємства, приходить на одиницю власного капіталу):

$$FD = A / E = 1 + L / E.$$

При умові, що темпи росту показників A та S однакові, можна скласти таке рівняння:

$$\Delta A = A \times q \quad (4)$$

Збільшення статутного фонду доцільно проводити в крайніх випадках, коли торговельне підприємство працює виключно успішно та має перспективи розширення своєї діяльності, або коли зовсім відсутні можливості фінансування масштабних проєктів. Отже,

поскільки емісія цінних паперів здійснюється досить рідко, далі будемо ґрунтуватися на балансовому рівнянні (1), розуміючи під ΔE зміну капіталу за рахунок реінвестування прибутку. При заданих значеннях показників r, p, q приріст фінансових ресурсів (капіталу) за рахунок реінвестування прибутку (ΔE) та величина додаткових необхідних джерел засобів (EFN) буде дорівнювати :

$$\Delta E = r \times p \times S(1+q),$$

$$EFN = \Delta A - \Delta PR + A \times q - r \times p \times S(1+q) \quad (5).$$

З рівняння (5) випливає, що при умові розвитку діяльності підприємства лише за рахунок власних ресурсів, а не за рахунок додаткової емісії цінних паперів або розширення практики залучення фінансових ресурсів від контрагентів (тобто $EFN = 0$), орієнтиром в темпах розвитку торгового підприємства є показник q , який визначається або на основі даних звітного періоду з рівняння (5), або на основі аналізу динаміки показників q , розрахованому за цим же алгоритмом в попередніх періодах, або на основі проведеного зрахунку необхідного обсягу товарообороту, який забезпечує нормальну рентабельність капіталу.

При цьому можливі різноманітні комбінації використання описаних джерел засобів. Якщо торговельне підприємство орієнтується на власні ресурси, то основна питома вага в додаткових джерелах засобів буде приходиться на реінвестований прибуток, а співвідношення між джерелами буде змінюватись в сторону зменшення засобів, які залучаються з сторони. Така стратегія не може бути оправдана. Тому, якщо підприємство має цілком постійну структуру джерел засобів і вважає її для себе оптимальною, доцільно підтримувати її на такому ж рівні, тобто з ростом власних джерел збільшувати у певній пропорції і розмір залучених засобів. Ця

стратегія буде означати незмінність коефіцієнта співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів :

$$L/E = \text{const, тобто } \Delta L = c \times \Delta E. \quad (6)$$

Використовуючи наведені вище формули, отримаємо:

$$A \times q = \Delta E (1+c), \quad 1+c = 1 + L/E = A/E,$$

$$E \times q = r \times p \times S (1+q),$$

$$q = (r \times ROE) / (1 - r \times ROE) \quad (7).$$

Дана модель свідчить, що темпи нарощування економічного потенціалу підприємства залежить від двох факторів: рентабельності власного капіталу та коефіцієнта реінвестування прибутку. Показник ROE, в свою чергу, залежить від ряду факторів а саме:

$$ROE = PN/E = PN/S \times S/A \times A/E = p \times RO \times FD.$$

Звідси модель (7) можна трансформувати таким чином:

$$q = (r \times p \times RO \times FD) / (1 - r \times p \times RO \times FD) \quad (8).$$

Модель (8) є жорстко детермінованою факторною моделлю, яка встановлює залежність між темпом приросту економічного потенціалу торгового підприємства, що виражається в нарощуванні обсягу товарообороту, та основними факторами, які його визначають. Ці фактори дають змогу зробити узагальнену та комплексну оцінку різних сторін фінансово-господарської діяльності торгового підприємства : торговельну (ресурсовіддача), фінансову (структура джерел засобів), взаємовідносин власників та управлінського персоналу (дивідендна політика), становище підприємства на ринку (рентабельність реалізації).

На будь-якому торговому підприємстві, яке на протязі певного періоду мало певну стійкість функціонування, вказані вище фактори мають певні значення, а також тенденції розвитку. Якщо орієнтуватися на їх поточні значення, тобто не змінювати структуру

активів та джерел засобів, що склалася, то темп приросту обсягу товарообороту передбачений (природньо, з певним ступенем точності) і може бути розрахований за формулою (8). Якщо ж власники торгового підприємства та його керівництво мають за мету нарощувати свій потенціал більш високими темпами, то вони зможуть зробити це за рахунок одного чи декількох факторів: зміни дивідендної політики (зменшення частини чистого прибутку, виплачуваного у вигляді дивідендів), зміни фінансової політики (збільшення частини залучених засобів в загальній сумі авансованого капіталу), підвищення оборотності активів (зростання ресурсвіддачі, зокрема, за рахунок інтенсифікації торговельної діяльності), збільшення рентабельності товарообороту за рахунок відносного скорочення витрат обертання.

Розрахований показник q показує темп росту обсягу товарообороту та економічного потенціалу, який ґрунтується лише на результатах своєї діяльності, не залучаючи додаткових зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Задавши певне значення q , можна отримати прогнозний бухгалтерський баланс і власні та позичені фінансові ресурси. Кредиторська заборгованість в ньому збільшена прямопропорційно зміні поточних активів; нерозподілений прибуток збільшений за рахунок реінвестованого прибутку; значення необхідних додаткових джерел фінансових ресурсів розраховане як різниця між прогнозованою величиною активів та величиною джерел засобів, наявних на початок розрахунку або відкоректованих на темп росту активів.

Використання запропонованих методик здійснюється з допомогою створеного дисертантом програмного забезпечення в системі управління базами даних (СУБД) Clipper версія 5.01. "Облік та аналіз фінансових ресурсів підприємств торгівлі".

В результаті впровадження комплексу методик з використанням реальних даних ряду підприємств торгівлі м.Києва в дослідженні отримано аналітичний альбом машинограм, який дає змогу оптимізувати процес формування і використання фінансових ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності у торгівлі.

Основні положення дисертації викладено у таких роботах:

1. Совершенствование анализа ресурсов и затрат. // В сборнике научных трудов: Менеджмент: стратегия и тактика управления торговлей. - Киев: КТЭИ.-1993 (в соавт.) -0,2п.л.

2. Факторный анализ прибыли. // В сборнике тезисов докладов на международной научной конференции "Актуальные проблемы развития торговли, гостиничного хозяйства и туризма в условиях рыночных отношений". - Киев.-1993.-0,1п.л.

3. Аналіз та обґрунтування високоефективної моделі управління в системі споживчої кооперації. // В збірнику наукових праць: Торгівля в умовах приватизації.-Київ: КТЕІ.-1994 (у співавт.)- 0,2 др.л.

4. Деякі напрямки факторного аналізу прибутку торгових підприємств. // В збірнику наукових праць: Торгівля в умовах приватизації.-Київ : КТЕІ.-1994 (у співавт.)- 0,2др.л.

АННОТАЦИЯ

Барабаш Н.С. Учет и анализ финансовых ресурсов предприятий торговли.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04 - бухгалтерский учет, анализ и аудит, Киевский государственный торгово-экономический университет, Киев, 1996.

Защищается рукопись кандидатской диссертации, которая содержит исследования формирования и использования финансовых ресурсов, их учет и анализ в предприятиях торговли.

Установлено, что недостатки формирования и использования финансовых ресурсов отрицательно влияют на финансово-хозяйственную деятельность предприятий торговли. Для предупреждения этих недостатков разработаны рекомендации по совершенствованию учета и анализа на базе ПЭВМ. Суть рекомендаций сводится к улучшению финансового и управленческого учета, разработке методик оперативного, ретроспективного и прогнозного анализа финансовых ресурсов, а также программного обеспечения для их практической реализации. Осуществлено опытное внедрение результатов исследования на предприятиях торговли и получены положительные результаты.

ANNOTATION

Barabash N.S. Accounting and analysis of financial resources of trade enterprises.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree (Economics): speciality 08.06.04. "Accounting, analysis and audit", Kiev State Economic University, Kiev, 1996.

The dissertation which is defended contains research about forming and use of financial resources, accounting and analysis of financial resources of trade enterprises.

It is a common knowledge that drawbacks in formation and use of financial resources have a negative influence on financial and commercial activity of trade enterprises. To avoid such drawbacks recommendations were developed on improving computer based accounting and analysis. Purpose of the recommendations is to improve financial and management accounting, to develop procedures for operational retrospective and prospective analysis of financial resources and to develop software for their practical implementation. Experimental implementation of the research was carried out in trade enterprises, positive results were received.

Ключові слова: торгівля, фінансові ресурси, облік, аналіз.

БАРАБАШ Наталія Степанівна

Облік та аналіз фінансових ресурсів підприємств торгівлі

Підп. до друку 13.05.96. Формат 60x84/16. Папір друк. офс.
Друк. ум. друк. арк. 1,34. Ум. фарбо - відб. 1,46.
Обл. - вид. арк. 1,00
Тираж 100 пр. Зам. 157

РВВ КДТЕУ Дільниця оперативного друку
253 156, Київ - 156, вул. Кіото, 19

436266

AB 35.091